

Економіка галузей сільського господарства

УДК 330.322.212: 338.43

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16885215>

Інвестиційне забезпечення модернізації технічної бази сільського господарства

Вишневецька Оксана Василівна,

к.е.н., с.н.с., провідна наукова співробітниця відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення Національного наукового центру

«Інститут аграрної економіки». м. Київ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-0978-2603>

Прийнято: 22.07.2025 | Опубліковано: 31.07.2025

Анотація: Ефективність сільського господарства сьогодні безпосередньо залежить від стабільного інвестування, яке є основним джерелом ресурсів для галузі. Початок повномасштабної війни, розв'язаної російською федерацією, призвів до серйозних наслідків для українського агросектору: окупація територій, руйнування логістичних ланцюгів, знищення майна, відтік робочої сили та масштабне замінування створили критичний брак інвестиційних коштів. Додатковою проблемою є оновлення інвестиційної інфраструктури та недостатність фінансових і кредитних інструментів, що негативно позначилося на стані галузі та, як наслідок, на кількості та якості виробленої продукції.

Мета дослідження – провести дослідження інвестицій у сільське господарство України в умовах російської агресії, виявити фактори, що

впливають на інвестиційний клімат, оцінити інвестиційні можливості агропідприємств та розробити рекомендації щодо їх покращення.

Методи, що використовувалися в дослідженні: монографічний (для аналізу забезпечення сільськогосподарського виробництва інвестиціями); аналіз часових рядів, структурних змін (для дослідження динаміки капітальних вкладень та джерел їх надходження у минулому); порівняння (зіставлення даних); табличний та графічний (наочне представлення результатів аналізу у вигляді таблиць та графіків), абстрактно-логічний (узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків).

Результати. У статті проаналізовано інвестиційну діяльність аграрних підприємств, зосереджуючись на цілях та напрямках вкладень. Виявлено, що, незважаючи на зростання інвестицій в національній валюті, їхній обсяг у доларовому еквіваленті виявився менш значним. Спостерігається чітка кореляція між інвестиційною активністю та політичною ситуацією в країні.

Підкреслено диспропорцію в інвестуванні: сільгосппідприємства переважно фінансують інвестиції власними коштами (більше 90%), що, в поєднанні з обмеженим доступом до дорогих кредитів, створює фінансові ризики.

Водночас, найбільше зростання інвестицій спостерігається у нематеріальні активи, зокрема у програмне забезпечення та бази даних. Це узгоджується зі світовими трендами цифрової економіки, де саме цифрові технології формують майбутнє.

Висновки. Щоб подолати наявні технічні труднощі в аграрному секторі запропоновані кроки, серед яких: пріоритетне фінансування сільського господарства як ключової галузі економіки, налагодження справедливих економічних взаємин між усіма гравцями агровиробництва та рівномірний розподіл отриманих прибутків, інвестиції в екологію та природні

ресурси, розвиток інфраструктури сільських територій, державна підтримка та стимулювання інвестицій в аграрний сектор, підтримка малого агробізнесу.

Ключові слова: капітальні вкладення, амортизація, прибуток, технічне забезпечення, іноземні інвестиції, валова додана вартість, ефективність.

Investment support for the modernisation of the technical base of agriculture

Oksana Vyshnevetska,

Candidate of economic sciences, Senior Research Fellow, leading research fellow
of the Department of Investment, Material and Technical Ensuring,
National Scientific Centre «Institute of Agrarian Economics»,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0978-2603>

Abstract: *The effectiveness of agriculture today directly depends on stable investment, which is the main source of resources for the industry. The outbreak of full-scale war by the Russian Federation has had serious consequences for the Ukrainian agricultural sector: the occupation of territories, the destruction of logistics chains, the destruction of property, the outflow of labour and large-scale mining have created a critical shortage of investment funds. An additional problem is the need to upgrade investment infrastructure and the lack of financial and credit instruments, which has had a negative impact on the state of the industry and, as a result, on the quantity and quality of products manufactured.*

The purpose of the study is to conduct research on investments in agriculture in Ukraine in the context of Russian aggression, identify factors affecting the investment climate, assess the investment opportunities of agricultural enterprises, and develop recommendations for their improvement.

Methods used in the study: monographic (for analysing agricultural production investment); analysis of time series and structural changes (for studying

the dynamics of capital investments and their sources in the past); comparison (comparison of data); tabular and graphical (visual presentation of analysis results in the form of tables and graphs), abstract-logical (generalisation of research results and formulation of conclusions).

Results. *The article analyses the investment activities of agricultural enterprises, focusing on the objectives and directions of investments. It was found that, despite the growth of investments in national currency, their volume in dollar terms was less significant. There is a clear correlation between investment activity and the political situation in the country.*

The imbalance in investment is highlighted: agricultural enterprises mainly finance investments with their own funds (more than 90%), which, combined with limited access to expensive loans, creates financial risks.

At the same time, the largest growth in investment is observed in intangible assets, particularly software and databases. This is consistent with global trends in the digital economy, where digital technologies are shaping the future.

Conclusions: *To overcome the existing technical difficulties in the agricultural sector, the following steps have been proposed: prioritising funding for agriculture as a key sector of the economy, establishing fair economic relations between all players in agricultural production and the equitable distribution of profits, investing in ecology and natural resources, developing infrastructure in rural areas, providing state support and incentives for investment in the agricultural sector, and supporting small agribusinesses.*

Keywords: *capital investments, depreciation, profit, technical support, foreign investments, gross value added, efficiency.*

Постановка проблеми. Сільське господарство є ключовим сектором української економіки, визначаючи її роль на світовому ринку. Проте, фінансові труднощі аграрних підприємств, недостатня державна підтримка та

незбалансованість цін негативно впливають на технічне оснащення галузі. Застарілі методи та обладнання, що не відповідають вимогам ринкової економіки, стримують розвиток. Значна частина техніко-технологічної бази в сільському господарстві зношена та морально застаріла, що призводить до зниження врожайності та ставить під загрозу продовольчу безпеку країни.

Інвестиції в аграрний сектор є важливим драйвером економічного зростання, зміцнюють продовольчу незалежність та сприяють вирішенню соціальних проблем. Тому, збільшення інвестицій в сільське господарство є стратегічним пріоритетом для національного розвитку. Дослідження шляхів залучення інвестицій у цю галузь має важливе значення як для науки, так і для практики, що підкреслює актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації щодо інвестування в Україну, зокрема в агропромисловий комплекс, висвітлюють складну та мінливу картину. Їх аналіз виявив ключові тенденції та виклики, що формують інвестиційний клімат та визначають привабливість України для потенційних інвесторів. Науковці чітко вказують на війну як на основну причину, що гальмує інвестиції. Через війну інвестиційний клімат в Україні залишався непередбачуваним, що призвело до зменшення інтересу з боку іноземних інвесторів. Однак, дослідження також свідчать про те, що інвестиційний інтерес до України, зокрема до сільського господарства, починає відновлюватися.

Наукова робота Кісіля М. І. [1] присвячена глибокому аналізу сутності та особливостей інвестиційного процесу. Використовуючи різноманітні методи аналізу, він дослідив макроекономічні інвестиції за різними ознаками. На основі цього аналізу він запропонував найважливіші напрямки для активізації інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Мацибора Т. В. представила ретроспективний погляд за останнє десятиліття розвитку українського сільського господарства, підкреслюючи

його постійну динаміку, детально висвітленні джерел інвестування, особливо зовнішні, та їх ключова роль у зростанні аграрного виробництва [11]. Нею ж були розроблені принципи розвитку інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств [10]. Визначено потенційні обсяги валової доданої вартості в сільському, лісовому та рибному господарстві, виходячи з фактичної ефективності інвестицій та можливостей розширення кредитування.

Згідно з дослідженням Онегіної В. М. та Петровського О. О. [13], основним рушієм інвестицій в аграрний сектор є прибуток сільськогосподарських підприємств. Науковці встановили значну кореляцію між прибутком та обсягами інвестицій, довівши, що саме внутрішні прибутки слугували головним джерелом для інвестування та впровадження інноваційних рішень. Водночас довели, що для забезпечення майбутнього інноваційного розвитку аграрних підприємств та продовольчої безпеки країни слід оптимізувати структуру фінансових джерел інвестування.

У рамках своєї наукової роботи Захарчук О. В., Кісіль М. І. та Нечитайло В. В. [2] здійснили дослідження інвестиційних криз в Україні, виклали теорію циклів, а також проаналізували вплив воєнних дій на стан аграрного сектору та динаміку його капітальних інвестицій. Логічне продовження з розширенням кола досліджуваних питань їх досліджень представлено в монографії, виданій під редакцією О. В. Захарчука детально розглядає стан інвестицій та матеріально-технічного забезпечення українського сільського господарства. Група науковців, включаючи, крім вже згаданих Вишневецьку О. В., Навроцького Я. Ф. та інших [19], провела глибокий аналіз інвестиційної діяльності різних категорій агровиробників в умовах нестабільності. Вони дійшли висновку про циклічність інвестиційних процесів у агропродовольчому секторі. Обґрунтували необхідність формування в Україні сільськогосподарської політики, подібної до політики країн ОЕСР, яка б

підтримувала та стимулювала інвестиції в галузь. Крім того, ними було розроблено прогноз капітальних інвестицій у сільське господарство до 2030 року та визначено ключові напрями для конкурентоспроможного розвитку інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення галузі.

Результатом роботи Мазура Н. А. та Кушнір О. К. [9] стало поглиблене дослідження впливу обсягів, структури та джерел капітальних інвестицій України на основні показники її розвитку в умовах змін, а також окреслення основних передумов подальшої динаміки цих показників.

Попова О. П., Коцюбинська Л. М. та Скубій О. А. [16] заглибилися в особливості інвестування в сільськогосподарські підприємства під час війни, вивчаючи їхні цілі та специфічні інвестиційні напрямки. Автори також оцінюють показники ефективності українських сільськогосподарських підприємств та темпи їхнього зростання, виявляють ключові фактори, що впливали на інвестиційний клімат до та під час війни.

Вініченко І. І., Дідур К. М. та Добродзій Т. В. [3] доводять важливість інвестицій у модернізацію аграрного сектору України, зокрема у новітні технології та інновації. Дослідження показує, як інвестиції підвищують ефективність сільського господарства, сприяють економічному зростанню та зміцнюють продовольчу безпеку.

Перспективну потребу в основних виробничих засобах до 2030 року визначено Захарчуком О. В., Вишеневецькою О. В. та Навроцьким Я. Ф. [12] для визначення потенційно необхідного обсягу інвестицій на перспективу.

Незважаючи на значний обсяг наукових робіт, досі не знайдено вичерпних відповідей на питання щодо специфіки та методів покращення інвестиційного забезпечення агропідприємств в умовах сучасних кризових реалій. Зокрема, залишається нагальною потреба у дослідженні конкретних кроків для покращення інвестиційного клімату, впровадження передових

технологій у сільське господарство та створення ефективних інструментів для залучення інвестицій у цю галузь.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча наукова спільнота вже зробила вагомий внесок у вивчення цієї проблематики, все ще існують прогалини у розумінні того, як покращити інвестиційну привабливість сільського господарства України, особливо в контексті факторів ризику. Економічні механізми та особливості інвестування в цю галузь потребують подальшого, більш детального дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета цього дослідження полягає у комплексному аналізі інвестиційних процесів у сільськогосподарському секторі України в умовах російської військової агресії, виявлення факторів, що впливають на інвестиційний клімат в Україні, а також визначення стану інвестиційних ресурсів сільськогосподарських підприємств і визначенні перспективних напрямів удосконалення з урахуванням спектру ризиків, характерних для сучасного інвестиційного середовища країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою для зростання виробничих можливостей є інвестиції, які слугують джерелом для поповнення та модернізації основних засобів. Значення інвестицій особливо велике для сільського господарства, оскільки його продукція є сировиною для багатьох інших галузей економіки, що призводить до посилення їхнього розвитку (мультиплікативний ефект). Отже, для досягнення продовольчої безпеки та зміцнення національної безпеки країни вкрай важливо підтримувати стабільне зростання інвестицій в аграрний сектор.

Попри свій значний потенціал, українське сільське господарство залишається не надто привабливим для інвесторів. Хоча обсяг капіталовкладень у 2023 році вчетверо перевищив показник 1996 року (у доларовому еквіваленті), він все ще вдвічі менший, ніж у піковий 2008 рік, і

на 40% нижчий, ніж у 2012, 2017 та 2018 роках. Найбільш вдалим за останнє десятиліття був 2021 рік, коли інвестиції сягнули 2,5 мільярда доларів США. (рис. 1).

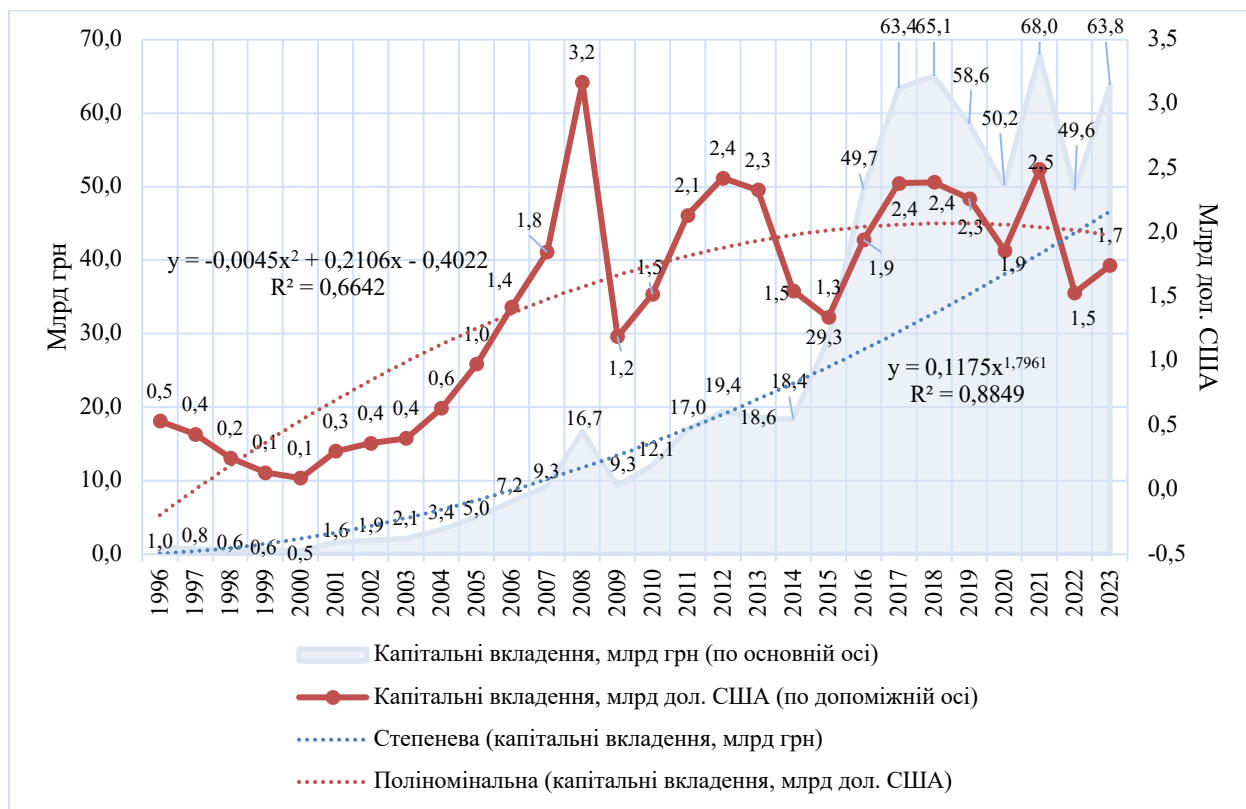

Рис. 1. Динаміка капітальних вкладень у сільське господарство у 1996-2023 рр.
Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики [7].

Згідно з даними діаграми, в українському сільському господарстві спостерігається загальна тенденція до збільшення капітальних вкладень за досліджуваний період. Проте, ця позитивна динаміка переривалася спадами інвестицій у 2009, 2013, 2014, 2019, 2020 та 2022 роках. Примітно, що деякі значні зростання обсягів інвестування, зафіксовані у національній валюті (2007, 2016-2018, 2021 роки), втрачали свою виразність при конвертації в долари США. Аналіз показує чітку залежність інвестиційної активності від політичних чинників. Зокрема, скорочення інвестицій у 2019-2020 роках можна пояснити побоюваннями інвесторів щодо невизначеності, пов'язаної з впровадженням ринку землі. У 2022 році інвестиції зменшилися на 27% через повномасштабну агресію Російської Федерації проти України [9].

Згідно з аналізом тренду, капітальні інвестиції в українське сільське господарство демонструють стабільне середньорічне зростання. Високий коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,8849$) свідчить про те, що часовий фактор є значним драйвером цього зростання. Однак, це значення також підкреслює, що на динаміку інвестицій впливають і інші, не враховані в тренді, чинники. Відхилення фактичних інвестицій від прогнозованої тенденції у 2015 та 2023 роках є прикладом такого впливу, що призвело до зниження коефіцієнта детермінації.

В найбільш інвестиційно сприятливі роки для сільського господарства (2008, 2011-2012 та 2016-2018 рр.) загальні розміри капітальних вкладень на 1 га сільськогосподарських угідь становили від 50 до 80 дол. США (рис. 2). Втім говорити про інноваційну модернізацію аграрної галузі можна лише тоді, коли капіталовкладення будуть не менше 150 дол. США/га [6].

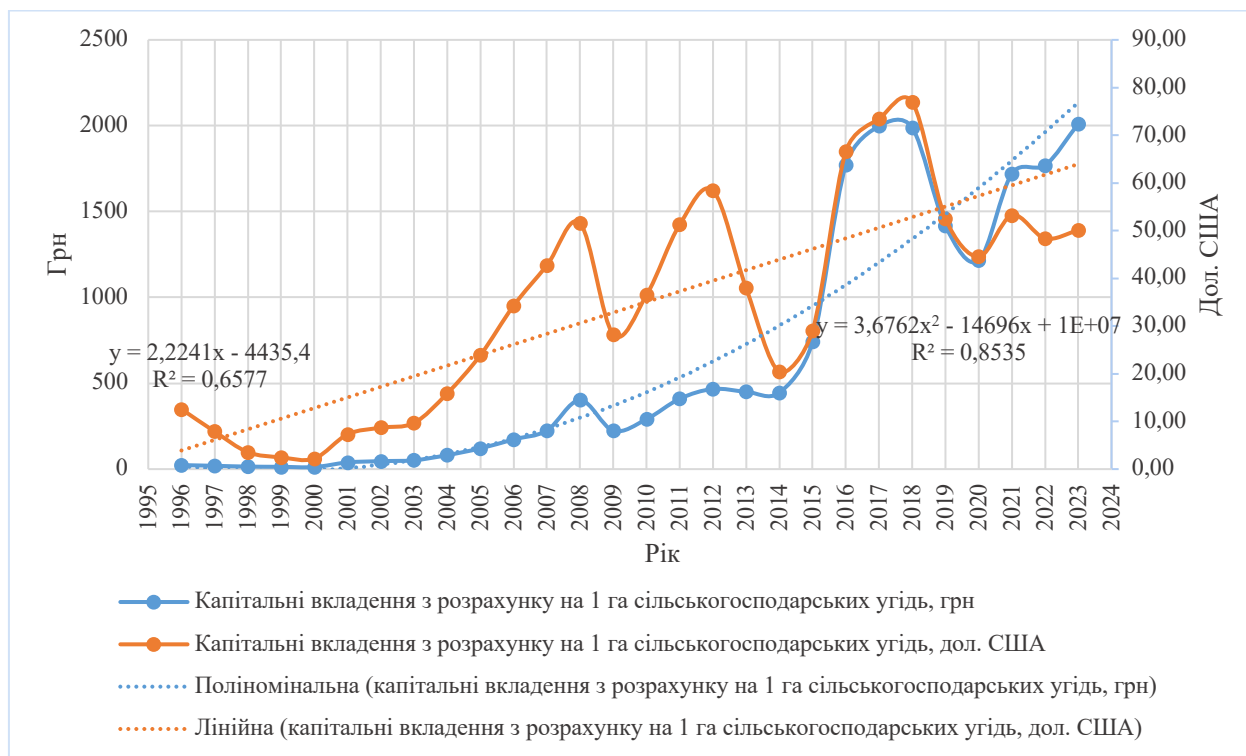

Рис. 2. Трендовий аналіз капітальних інвестицій в сільське господарство

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики [8, 17].

Аналіз освоєних капітальних інвестицій в українському сільському господарстві виявляє несприятливі тенденції для розвитку інноваційного середовища. Переважна більшість (понад 97%) інвестицій спрямовується на матеріальні активи, зокрема на машини, обладнання та інвентар (42-53%). Як показує таблиця 1, структура цих інвестицій за видами активів суттєво не змінилася за досліджуваний період.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції України за видами активів за 2019-2023 роки

Рік	Освоєно (використано) капітальних інвестицій, млн грн					2023р. до 2019р.	
	2019	2020	2021	2022	2023	млн грн	%
Всього капітальних інвестицій	58555,4 (100%)	50189,0 (100%)	67993,0 (100%)	49612,0 (100%)	63879,0 (100%)	5323,6	109
<i>інвестиції в матеріальні активи:</i>	<i>57158,8 (97,6%)</i>	<i>49238,4 (98,1%)</i>	<i>66701,1 (98,1%)</i>	<i>48867,8 (98,5%)</i>	<i>62218,1 (97,4%)</i>	<i>5059,3</i>	<i>109</i>
будівлі житлові	к/с	к/с	133,4 (0,2%)	97,73 (0,2%)	311,1 (0,5%)	—	—
будівлі нежитлові	10214,5 (17,9%)	9306,1 (18,9%)	10338,6 (15,5%)	7525,6 (15,4%)	9519,4 (15,3%)	-695,1	93,2
інженерні споруди	2677,4 (4,7%)	2215,7 (4,5%)	3601,9 (5,4%)	2736,6 (5,6%)	3795,3 (6,1%)	1117,9	141,8
машини, обладнання та інвентар	27987,4 (49,0%)	25210,1 (51,2%)	35018,1 (52,5%)	23994,1 (49,1%)	25882,7 (41,6%)	-2104,7	92,5
транспортні засоби	9520,7 (16,7%)	6597,9 (13,4%)	к/с —	7721,1 (15,8%)	11572,6 (18,6%)	2051,9	121,5
Земля	к/с	к/с	к/с	97,73 (0,2%)	к/с	—	—
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	5716,1 (10,0%)	5268,5 (10,7%)	6670,1 (10,0%)	6108,5 (12,5%)	к/с —	—	—
інші матеріальні активи	622,0 (1,1%)	443,1 (0,9%)	600,3 (0,9%)	586,4 (1,2%)	830,4 (1,3%)	208,4	133,5
<i>інвестиції в нематеріальні активи</i>	<i>1396,6 (2,4%)</i>	<i>950,6 (1,9%)</i>	<i>1291,9 (1,9%)</i>	<i>774,2 (1,5%)</i>	<i>1661,0 (2,6%)</i>	<i>264,4</i>	<i>118,9</i>
програмне забезпечення та бази даних	45,7	33,5	83,9	53,8	67,9	22,2	148,6

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [8].

Аналізуючи структуру активів, можна виділити, що найбільший приріст спостерігався в сегменті нематеріальних активів. Загалом за п'ять років (2019-2023) ці інвестиції зросли на 57,9%, причому значну частку в цьому зростанні склали вкладення в програмне забезпечення та бази даних (48,6%). Така

динаміка є прямим відображенням глобальних процесів у цифровій економіці, де цифрові (нематеріальні) технології відіграють визначальну роль у формуванні майбутнього будь-якої держави [8].

В умовах сучасного агробізнесу, забезпечення стабільної та прибуткової виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від здатності ефективно залучати, мобілізувати та раціонально використовувати інвестиційні кошти.

Інвестиційна привабливість аграрних секторів зазвичай залежить від можливостей економічних суб'єктів здійснювати самофінансування для інвестиційної діяльності, яка має на меті оновлення та зміцнення власної матеріально-технічної бази. У цьому контексті у системі розподільчих відносин виділяють два типи джерел інвестиційних ресурсів: внутрішні, обсяги яких є досить обмеженими, та зовнішні, пошук і залучення яких стає основним завданням для інвестиційного розвитку аграрного сектору [15].

Сільськогосподарські підприємства переважно фінансують свою інвестиційну діяльність за рахунок власних коштів (понад 90%). Це, разом із труднощами в отриманні кредитів та їх високою ціною, створює значні фінансові ризики. Крім того, аграрний сектор стикається з серйозними проблемами, такими як фінансова нестабільність, відсутність законодавчих гарантій, затримки з субсидіями та низька ефективність управління. Усе це обмежує можливості підприємств залучати додаткове фінансування (табл. 2).

Аналіз даних за 2018-2024 роки показує, що сільськогосподарські підприємства переважно фінансували свої капітальні інвестиції за рахунок власних коштів (91,6%). Банківські кредити становили 8,1%, тоді як бюджетне та іноземне фінансування були мінімальними (0,1%). Фондові та інші фінансові інструменти не використовувалися. Така залежність від власних джерел, при відсутності залучених, обмежує розвиток агросектору та економіки в цілому. Для забезпечення фінансової стійкості та сталого

зростання агробізнесу бажано, щоб позичені та залучені кошти становили 25-30% інвестицій, але не більше третини від загального обсягу [7, 19].

Таблиця 2

Обсяги і структура капітальних інвестицій у сільське господарство України за джерелами їх надходження

Рік	Усього джерел		у тому числі за рахунок					
			власних коштів підприємств		кредитів банків		інших джерел	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
2018	65,1	100,0	56,4	86,7	8,4	12,9	0,2	0,37
2019	58,6	100,0	53,2	90,9	5,0	8,6	0,3	0,51
2020	50,1	100,0	45,5	90,8	4,4	8,7	0,2	0,46
2021	68,0	100,0	61,8	90,9	6,1	8,9	0,1	0,13
2022	49,6	100,0	46,1	92,9	3,5	7,1	0,0	0,04
2023	63,8	100,0	60,8	95,4	2,9	4,6	0,0	0,03
2024	74,3	100,0	69,7	93,8	4,6	6,2	0,0	0,00
2024 р. до 2018 р., +/-	9,2	-	13,3	7,1	-3,8	-6,7	-0,2	-0,37

Джерело: розраховано за даними джерела [8].

У міру того, як аграрне виробництво переходить на нові технології, фінансова самостійність підприємств, що базується на прибутку та амортизації, стає вирішальним фактором успішної модернізації.

Українська амортизаційна політика в аграрному секторі має серйозні недоліки, які перешкоджають інвестиціям. По-перше, амортизаційні відрахування є недостатніми для компенсації зносу основних засобів, оскільки їхня балансова вартість, що використовується для розрахунку амортизації, зазвичай не відповідає ринковій. Це є результатом складної та недосконалої системи переоцінки, яка потребує гармонізації з П(С)БО 7. По-друге, через брак обігових коштів, амортизаційні фонди часто використовуються не за прямим призначенням, а для фінансування поточних потреб сільськогосподарських підприємств, що унеможлиблює оновлення та модернізацію виробництва (рис. 3).

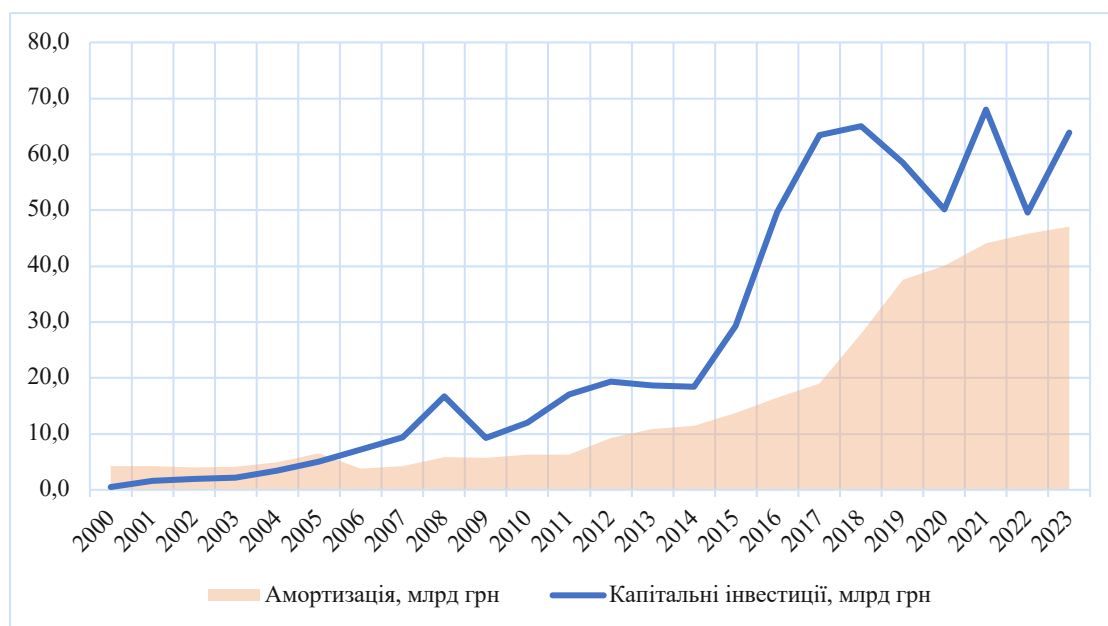

Рис. 3. Динаміка амортизації та капітальних інвестицій сільськогосподарських підприємств, млрд грн

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики [8]

Згідно з представленою динамікою амортизації та капітальних інвестицій сільгоспідприємств (1996-2023 рр.), обсяг інвестицій значно перевищує амортизаційні відрахування. Така ситуація призводить до того, що амортизація фактично не забезпечує достатнього фінансування для оновлення основних засобів виробництва.

В таких умовах ключову роль як внутрішнє джерело фінансування інвестицій відіграє прибуток [5]. Впродовж 2015-2021 років ефективність господарської діяльності сільськогосподарських підприємств зростала досить високими темпами. Так у 2021 р. сільськогосподарськими підприємствами досягнуто одержання чистого прибутку у розмірі 237,6 млрд грн, або майже втричі, порівняно з попереднім роком. Зріс за відповідний період й рівень рентабельності з 19,2 до 41,9%. Хоча інвестиції в попередньому періоді навіть скоротилися на 14%.

Враховуючи значний вплив воєнних дій на інвестиційні рішення, що призвело до скорочення капітальних вкладень майже на третину у 2023 році порівняно з 2021 роком, було здійснено дослідження взаємозв'язку між прибутком та капітальними інвестиціями. Для цього було розраховано

коефіцієнт кореляції з урахуванням однорічного лагу, при цьому показники 2022 року (як період значного впливу інших факторів через війну) були виключені з аналізу. Результати дослідження за період 1996-2023 років показали, що коефіцієнт кореляції між чистим прибутком та капітальними інвестиціями в сільське господарство становить $R^2=0,8768$, що підтверджує наявність сильного зв'язку між цими показниками (рис. 4).

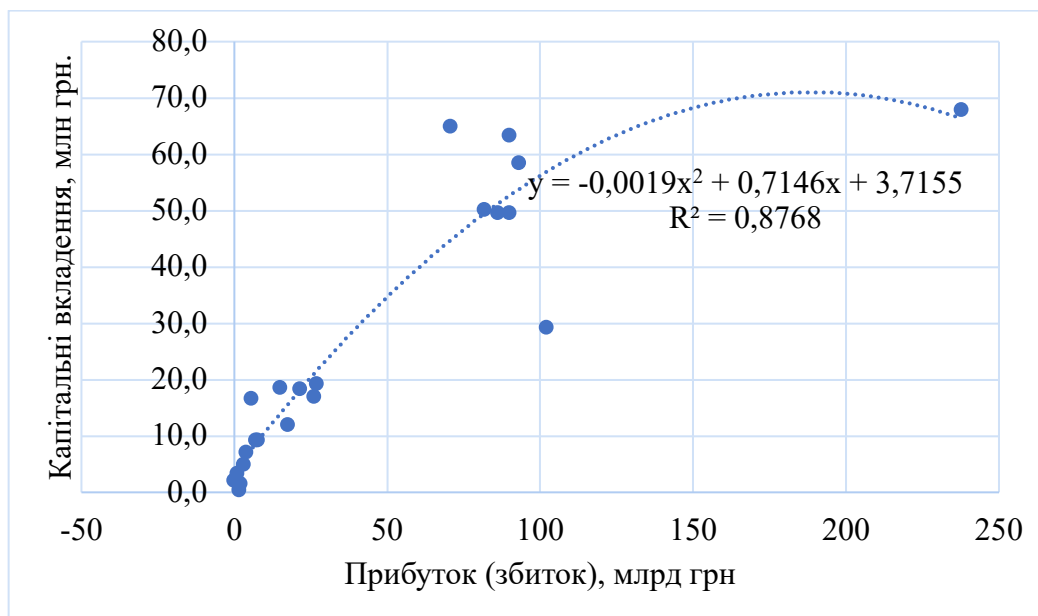

Рис. 4. Залежність отриманого прибутку від щорічних капітальних інвестицій
Джерело: власні дослідження автора

Протягом 2001-2009 років сільськогосподарські підприємства інвестували значно більше коштів, ніж отримували чистого прибутку. Починаючи з 2010 року, спостерігається тенденція до зменшення розриву між інвестиціями та прибутком, і в період з 2010 по 2023 рік капітальні вкладення в середньому дорівнювали 67% від чистого прибутку.

Згідно з дослідженням, у 2012-2022 роках сільськогосподарські підприємства переважно фінансували свої інвестиції за рахунок прибутку. Аграрії спрямовували ці кошти на модернізацію основних засобів, що призвело до значного зростання продуктивності праці та врожайності, а також до впровадження нових технологій у період перед повномасштабним вторгненням [12].

Аналіз структури фінансування капітальних інвестицій в аграрному секторі виявив незбалансованість між різними джерелами коштів.

Частка кредитів у фінансуванні капітальних інвестицій залишається незначною і, що тривожно, скоротилася після 2018 року. Це зумовлено двома основними причинами: високими відсотковими ставками за банківськими кредитами та браком активної підтримки інвестиційних проєктів агровиробників з боку комерційних банків. Банки часто завищують інфляційні прогнози при формуванні своєї кредитної політики, що призводить до необґрунтованого зростання вартості кредитів.

Зважаючи на брак власних фінансових ресурсів для інноваційного зростання та високу вартість кредитування (від 17%), аграрні компанії України збільшують частку іноземних інвестицій у своїй структурі. Саме нестабільність значною мірою формувала динаміку прямого залучення іноземного капіталу в аграрний сектор. За даними НБУ, на кінець 2021 року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України становив 3004 мільйони доларів США, з яких 60% були спрямовані на участь у капіталі, а 40% – у вигляді боргових інструментів.

З 2015 року прямі іноземні інвестиції в аграрний сектор зросли лише на 11,3%. У 2016 та 2019 роках спостерігався відтік іноземного капіталу. Найбільш сприятливим для залучення іноземних інвестицій виявився 2021 рік, коли вони зросли на 1366 мільйонів доларів США, причому переважна більшість (97,3%) була спрямована на інструменти участі в капіталі.

Події 2022-2023 років, а саме широкомасштабна агресія проти України, призвели до погіршення умов для залучення прямих іноземних інвестицій. Незважаючи на це, сільське господарство України зберігає свою привабливість для іноземних інвесторів. Важливим стимулом для цього у 2021 році стали надії інвесторів, пов'язані з повним відкриттям ринку земель сільськогосподарського призначення.

Стан відтворення основних засобів у сільському господарстві, як у кількісному, так і в якісному вимірі, не відповідає сучасним вимогам. Ця проблема чітко виділяється на тлі загальноекономічних показників. Основною причиною є недостатній рівень капітальних вкладень в аграрну сферу, що свідчить про нерівноцінний обмін: сільське господарство генерує значну частину валової доданої вартості країни, але отримує непропорційно малу частку інвестицій в основний капітал.

Фінансова неспроможність аграрних підприємств та зниження інвестиційної активності призвели до глибокої технічної та технологічної кризи в сільському господарстві. Для подолання цієї кризи та модернізації галузі до рівня технологічної потреби [11], протягом десяти років щорічно потрібно інвестувати 200 млрд грн. Головна перешкода полягає в тому, що чинна державна економічна та технічна політика не дозволяє сформувати дієву систему інженерно-технічного забезпечення, яка б забезпечувала стабільне відтворення технічного потенціалу сільського господарства та його належне обслуговування [4].

Для оцінювання тенденцій в динаміці обсягів та ефективності капітального інвестування в українське сільське господарство проаналізуємо співвідношення між сумою капітальних інвестицій та обсягами ВВП за 1996-2022 рр. (рис. 5).

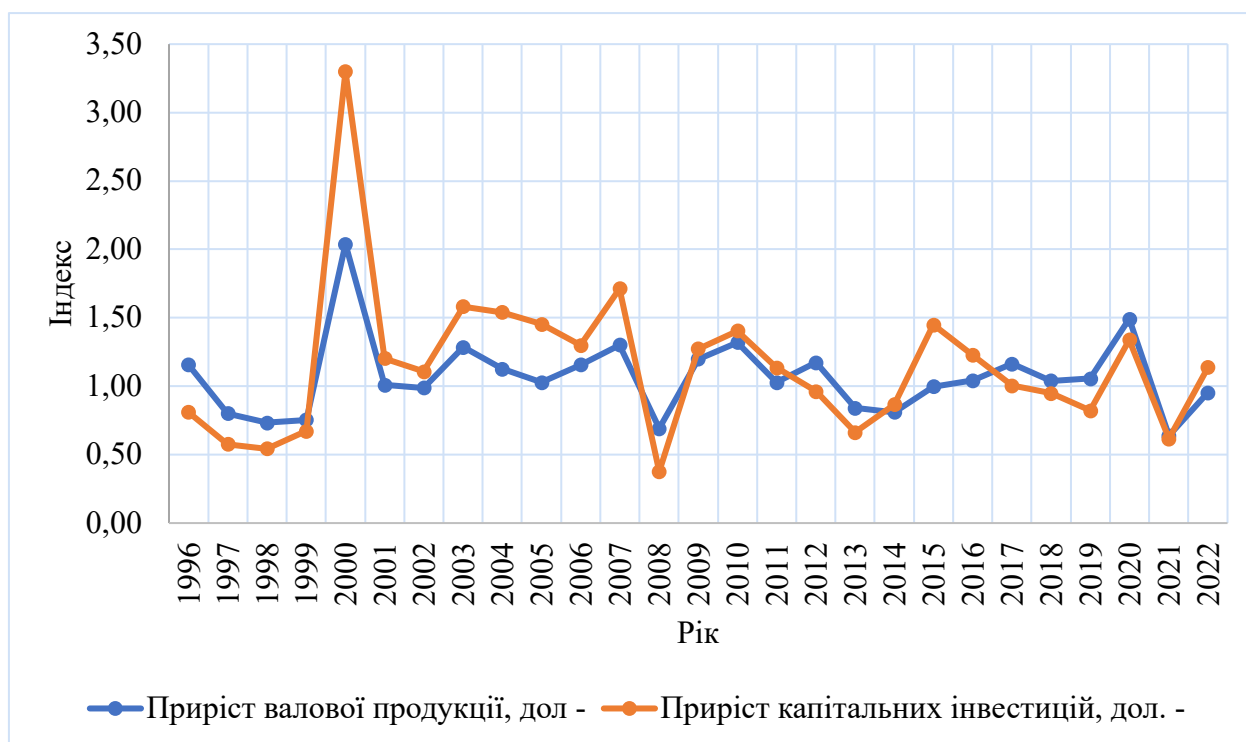

Рис. 5. Динаміка приросту валового внутрішнього продукту та капітальних інвестицій у сільському господарстві за 1996-2023 рр. (до попереднього року) [14, 18]

Аналіз капітальних інвестицій у сільському господарстві України за період з 1996 по 2022 рік вказує на відсутність чітко вираженої тенденції в їх зростанні або зменшенні. Зниження обсягів капітальних інвестицій під час кризових явищ стало одним із чинників, що негативно позначалося на змінах ВВП у наступні роки. Основними причинами цієї тенденції стали дестабілізація політичного становища та військові конфлікти в країні. Ситуація не змінилася й під час економічних підйомів.

Загалом, між капітальними інвестиціями та ВВП існує позитивна кореляція, що свідчить про те, що зростання інвестицій зазвичай супроводжується підвищенням ВВП. Однак, міцність цього зв'язку може змінюватися залежно від ряду чинників, таких як стабільність економічної ситуації в країні, ефективність використання інвестицій та загальний стан економіки.

Значимість капітальних інвестицій у сільському господарстві України переходить у більш широке розуміння, адже цей сектор економіки має

стратегічне значення для продовольчої безпеки країни. У світлі сучасних викликів, особливо з огляду на воєнні дії та глобальні економічні зміни, відновлення та модернізація сільськогосподарської інфраструктури стають ще більш актуальними.

По-перше, інвестиції в сільське господарство можуть включати не лише модернізацію обладнання, а й впровадження нових технологій, які вже довели свою ефективність в різних галузях економіки. Технології точного землеробства, біотехнології, автоматизація процесів зберігання та переробки сільськогосподарської продукції – усе це потребує значних капіталовкладень, але в той же час і значного зростання продуктивності.

По-друге, важливо враховувати зазначену залежність між інвестиціями та ВВП. Капітальні інвестиції, відзначені інвестиційними потоками – як внутрішніми, так і зовнішніми – повинні мати належну підтримку з боку держави, що проявляється в законодавчих ініціативах, усталені механізми кредитування і доступ до передових технологій.

По-третє, треба враховувати наявність інфраструктури, яка здатна забезпечити будь-які інвестиційні проекти. Дороги, сховища, митні пункти і навіть доступ до інтернету можуть суттєво вплинути на ефективність капіталовкладень.

Необхідно підкреслити, що позитивна кореляція між інвестиціями та ВВП не є абсолютною. Вона може бути порушена економічними чинниками, такими як інфляція, курсові коливання, зміни в законодавстві тощо. Тому важливо робити акцент на забезпеченні стабільності у цих вимірюваннях.

Висновки. Попри існуючі ризики, сільське господарство України має значний потенціал для розвитку, який потребує активізації інвестицій у техніко-технологічне оновлення. Недостатнє фінансування інноваційних проектів стримує реалізацію цього потенціалу. Необхідно створити сприятливі умови для залучення інвестицій, які дозволять модернізувати

аграрний сектор та зробити його конкурентоспроможним. Саме тому основними пріоритетами інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору мають стати:

важливість першочергового вкладення коштів та матеріальних ресурсів у сільське господарство в контексті національної економіки, оскільки сільське господарство, як базова галузь, гарантує продовольчу безпеку, забезпечує експорт, генерує валютні надходження та стимулює розвиток агропромислового комплексу. Інвестиції в цю галузь модернізують виробництво, підвищують продуктивність, покращують якість продукції, створюють робочі місця та сприяють соціально-економічному розвитку сільських територій, що робить агросектор ключовим драйвером економічного зростання;

забезпечення збалансованих економічних відносин між усіма учасниками аграрного виробництва, справедливий розподіл результатів аграрної діяльності, важливість інвестування у охорону навколишнього середовища та природних ресурсів, розвиток інфраструктури для сільського господарства і сільських районів, державна підтримка та заохочення інвестицій у розвиток аграрного сектора та сільських територій, стимулювання малого агробізнесу, що передбачає підвищення ефективності виробництва через оптимальне використання ресурсів та інноваційні підходи, а також гарантування гідних умов життя та збільшення доходів для сільського населення; рівномірний розподіл доходів в аграрній сфері з врахуванням інтересів не тільки великих агрохолдингів, але й малих та середніх фермерських господарств; заохочення екологічно відповідального виробництва; державна політика, зокрема через системи субсидій, допомоги та перерозподілу бюджетних коштів, спрямована на вирівнювання доходів фермерів різного розміру.

Список використаних джерел:

1. Kisil M. Macroeconomic Investment Process in Agriculture of Ukraine. *Ekonomika APK*, 2021 28(9), 19-30 DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109019>
2. Zakharchuk O., Kisil M., Nechytailo V. Status and prospects of investment agricultural development in Ukraine. Transformation of economy, finance and management. Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. P. 58–74. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-220-3-3>.
3. Вініченко І. І., Дідур К. М. та Добродзій Т. В. Інвестиції в сільське господарство як головне джерело досягнення продовольчої безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*, 2024. №1. С. 49-55. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.1.49
4. Демчук Н. І., Кисельова М. С. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*, 2016. №24. С. 21-26. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/24_2016/5.pdf (дата звернення 15.07.2025)
5. Затонацька Т. Г., Осецький В. Л. Стратегія нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки. *Фінанси України*, 2006. № 7. С. 38-49.
6. Захарчук О. В. Ринок точного землеробства України сягає 60-70 млн дол. *Agroportal*. URL: <https://agroportal.ua/news/tekhnika/rinok-tochnogozemlerobstva-ukrajini-syagaye-60-70-mln> (дата звернення 22.05.2025)
7. Інвестування розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій: монографія/ за ред. О. В. Захарчука і М. І. Кісіля. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2021, 312 с.
8. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за видами економічної діяльності (за відповідні роки). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 22.05.2025)

9. Мазур, Н. А., Кушнір, О. К. Капітальні інвестиції в економіці України: значення та вплив в умовах змін. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, 2022. №1(4). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-03-05>
10. Мацибора Т. В. Інвестиційний потенціал аграрного сектору України: формування та розвиток. *Економіка АПК*, 2020. №27(6). DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202006049>.
11. Мацибора Т. В. Тенденції розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України. *Економіка АПК*, 2020. №4 (27). DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202004026>
12. Нормативна потреба основних засобів на виробництво сільськогосподарської продукції у воєнний та післявоєнний періоди: наукове видання / [Захарчук О. В., Вишневецька О. В., Навроцький Я. Ф.]. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 60 с.
13. Онегіна В. М., Петровський О. О. Прибуток та інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*, 2024. Том 9. №2. С. 240-244. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-41>
14. Офіційний обмінний курс гривні до іноземних валют. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates>
15. Пенцак С. П. Джерела інвестицій сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*, 2012. №8. С. 57-61. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/8_2012/15.pdf (дата звернення 22.05.2025)
16. Попова О., Коцюбинська Л., Скубій О. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*, 2023. №(54). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-49>
17. Сільське господарство України: статистичний збірник (за відповідні роки). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 22.05.2025)

18. Статистичний щорічник (за відповідні роки). URL:
<https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 22.05.2025)
19. Стратегія конкурентоспроможного розвитку інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення сільського господарства: наукове видання / за заг. ред. О. В. Захарчука Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 96 с.